

Ποιμαντική και ψυχολογική στήριξη του ιερέα και της οικογένειάς του

του π. Χριστοφόρου Χρόνη, Δρος Θεολογίας

Πολλά έχουν γραφτεί και ειπωθεί για το μεγαλείο της ιερωσύνης και για το πνευματικό ύψος του ιερατικού και του αρχιερατικού αξιώματος. Φτάνει μόνο να μελετήσει κάποιος τα δύο ανεπανάληπτα έργα των γιγάντων της Ορθοδόξου Εκκλησίας, του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Άπολογητικός τῆς εἰς τόν Πόντον φυγῆς[1] και Περί Ἱερωσύνης λόγοι ΣΤ΄,[2] για να αντιληφθεί την αλήθεια του πράγματος.

Είναι μεγάλη η ευλογία για την Εκκλησία, αλλά και για την κοινωνία, η ύπαρξη αξίων και ανιδιοτελών ιερωμένων, οι οποίοι μοχθούν ασταμάτητα για το ποίμνιό τους και το νοουθετούν με πόνο και δάκρυα.[3] Υπάρχουν ευλογημένοι ιερείς που αναλώνονται καθημερινά στις τέσσερις λειτουργίες του ποιμαντικού έργου: στη λατρεία, στη μαρτυρία, στην κοινωνία και στη διακονία.[4]

Έχουμε ευλογημένους ιερείς που τελούν με θαυμαστή ιεροπρέπεια και ιερό ζήλο τις ακολουθίες και τα ιερά μυστήρια χωρίς να υποτιμούν το κήρυγμα και την κατήχηση (λατρεία). Έχουν ολοκληρωτική αγάπη στον Θεό και διακονούν απροϋπόθετα τον ασθενή, πονεμένο, θλιμμένο, άνεργο, ενδεή, ηλικιωμένο, «διαφορετικό» συνάνθρωπο. Αναρίθμητες είναι οι ώρες που αγωνιούν στο ιερό εξομολογητήριο, συγχωρώντας, καθοδηγώντας, νοουθετώντας και ενθαρρύνοντας αμέτρητες πονεμένες ψυχές. Ποιμαίνουν με ταπεινό φρόνημα, χωρίς ποτέ να αισθάνονται ανώτεροι από τον ποιμαινόμενο και χωρίς ποτέ να τον βλέπουν ως μέσο για την επίτευξη δικών τους ιδιοτελών σκοπών. Απεχθάνονται τους οπαδούς, την προσωπολατρεία και τον αρρωστημένο γεροντισμό. Σε μια επιτυχία δεν συγχαίρουν τον εαυτό τους αλλά δοξάζουν τον Θεό. Χρησιμοποιούν πάντα τον λόγο του Θεού στην ποιμαντική τους προσπάθεια, έχουν υπακοή, υπομονή και προσεύχονται για όλους (διακονία).

Είναι ηθικοί, αφιλόγυροι, ειρηνικοί, κυβερνούν σωστά την οικογένειά τους, σέβονται και τιμούν τους λαϊκούς συνεργάτες, τον συνεφημέριο και τον Επίσκοπό τους (κοινωνία). Είναι γνώστες της ορθής διδασκαλίας, υπερασπίζονται με επιχειρήματα την υγιαίνουσα πίστη, ενώ τα λόγια και τα έργα τους γίνονται πάντα προς δόξα του Θεού. Δεν κατηγορούν, δεν αμνηστεύουν την αμαρτία και συγχωρούν με χαρά. Δεν εμπιστεύονται περισσότερο τις ιδέες τους ή τη μόρφωσή τους, αλλά τον Λόγο του Θεού. Δεν έχουν λόγο διχαστικό αλλά πάντοτε επιδιώκουν να ενώνουν τα διεστώτα. Δεν απογοητεύονται από την άρνηση, την ειρωνεία, ταπισώπλατα συναδελφικά μαχαιρώματα και τις αδικίες, που αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια του ποιμαντικού τους έργου (μαρτυρία). Πολλά θα μπορούσαμε να προσθέσουμε, μιας και το ποιμαντικό έργο του ιερέα δεν έχει όρια, επειδή η Ποιμαντική είναι τέχνη. Καμία τέχνη δεν έχει όρια. Το μόνο όριο που έχει η Ποιμαντική είναι ότι δεν υπάρχουν όρια.

Δυστυχώς ο κόσμος είναι μεταπτωτικός. Δεν υπάρχουν ουτοπίες. Συγχρόνως με τους κατά πάντα αξίους κληρικούς, υπάρχουν και οι ανάξιοι, που προδίδουν την αποστολή τους και σταυρώνουν καθημερινά τον Κύριο μας Ιησού Χριστό. Ίσως είναι οι περισσότεροι ή πολλοί περισσότεροι. Ο Θεός γνωρίζει. Πάντως ένας άξιος κληρικός υπερκαλύπτει την αναξιοτήτα πολλών αναξίων.

Οι ανάξιοι ιερείς δεν είναι ασφαλώς σημείο της εποχής μας. Υπήρχαν πάντοτε και θα υπάρχουν. Δεν έχουμε παρά να δούμε την ιερότερη ομάδα, αυτή των δώδεκα Αποστόλων. Ένας ήταν σκάρτος, παρότι προικίσθηκε με πολλά χαρίσματα.[5] Αυστηρά είναι τα λόγια του Χριστού προς τους δύο αναξίους επισκόπους των Εκκλησιών Σάρδεων[6] και Λαοδικείας,[7] σύμφωνα με το βιβλίο της Αποκαλύψεως.

Καυστικός είναι ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος απέναντι στους ασεβείς ιερείς, οι οποίοι συνωστίζονται γύρω από την αγία τράπεζα, επειδή θεωρούν την ιερωσύνη ως βιοποριστική και ευκαιρία για επίδειξη εξουσίας.[8]

Ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, παρότι μιλούσε με πολύ μεγάλο σεβασμό για την αξία της ιερωσύνης (θεωρούσε τους ιερείς ανώτερους από τους επίγειους άρχοντες και τους αγγέλους),[9] εντούτοις δεν δίστασε να αφήσει, ως ιερή παρακαταθήκη, δύο συγκλονιστικές προφητείες, που αναφέρονται στους αναξίους ιερωμένους: «Θα έρθει καιρός που θα χαθεί η αρμονία μεταξύ κλήρου και λαού και οι κληρικοί θα γίνουν οι χειρότεροι και οι ασεβέστεροι όλων», προφήτευσε ο μεγάλος αυτός ιεραπόστολος.[10]

Πόσα δεν υπέστη ο άγιος Νεκτάριος από αναξίους ιερωμένους, οι οποίοι με ψέματα και συκοφαντίες τον διέβαλαν στον Πατριάρχη Αλεξανδρείας Σωφρόνιο, πως έπεσε σε ηθικές παρεκτροπές και πως δήθεν ξεσηκώνει τον λαό και επιδιώκει να τον εκδιώξει από τον θρόνο και ν' ανέβει αυτός. Οι διεστραμμένοι ρασοφόροι πέτυχαν τον σκοπό τους και ο άγιος Νεκτάριος εκδιώχθηκε με μια αστεία αιτιολογία, που γράφτηκε στο απολυτήριό του: «...δεν μπόρεσε να εξοικειωθεί με το κλίμα της Αιγύπτου...!!!».[11]

Ενδεικτικά αναφέρθηκαν οι παραπάνω περιπτώσεις για να φανεί το μέγεθος του προβλήματος. Δυστυχώς είναι γεγονός ότι οι ιερωμένοι που έχουν αποκλίνει από τον ιερό τους σκοπό όχι μόνο σκανδαλίζουν με τον στυγνό επαγγελματισμό τους, την ναρκισσιστική τους πείνα για αναγνώριση[12] και την ακόρεστη αρχομανία τους, αλλά και καταντούν άκρως επικίνδυνοι με τον διεστραμμένο ζήλο τους,[13] ιδίως αν ασκούν και την πνευματική πατρότητα.[14] Τέτοιοι ιερείς βλάπτουν όχι μόνο τον εαυτό τους και την Εκκλησία αλλά και την οικογένειά τους. Η έκρηξη των ιερατικών διαζυγίων τα τελευταία χρόνια, οι κουρασμένοι, εξουθενωμένοι,[15] αγχωμένοι, απογοητευμένοι, παραγκωνισμένοι (ιδίως οι έγγαμοι), ποιμαντικά στεγνοί,[16] τελειομανείς, υποκριτές, καταθλιπτικοί και μονίμως επιθετικοί ιερείς (έγγαμοι-άγαμοι), οι καταθλιπτικές και ανέραστες πρεσβυτέρες, τα αντιδραστικά και γεμάτα απωθημένες ενοχές τέκνα ιερέων, μαρτυρούν την, διαρκώς αυξανόμενη, νοσηρή πραγματικότητα.

Είναι εύκολο, ανέξοδο και ανώδυνο να κάνουμε διαγνώσεις. Μάλιστα οι εκκλησιαστικοί άνθρωποι είναι πάντοτε σωστοί στις διαγνώσεις τους. Σπάνια όμως προχωρούν στο επόμενο βήμα: στη θεραπεία. Η θεραπεία απαιτεί κόπο, πόνο, δάκρυα, αγωνία, δημιουργική σύγκρουση, απροϋπόθετη αγάπη. Όλοι έχουν απατήσεις από τους ιερείς. Απαιτούν να είναι άριστοι λειτουργοί, υποδειγματικοί οικογενειάρχες, δοχεία χάριτος. Δεν συμβαίνει όμως

πάντα. Τι χρειάζεται να γίνει; Υπάρχει λύση; Μπορεί να αντιμετωπιστεί η κατάσταση; Ασφαλώς και υπάρχει φάρμακο. Η Εκκλησία έχει λύσεις για όλα τα προβλήματα.

Οι λύση βέβαια δεν είναι μαγική. Χρειάζεται καλή θέληση, προσπάθεια και θερμή προσευχή. Η λύση, το φάρμακο, είναι η ποιμαντική και η ψυχολογική στήριξη των ιερέων (εγγάμων-αγάμων) και των οικογένειών τους. Η στήριξη αυτή είναι απαραίτητη για τους αξίους (για να γίνουν αξιότεροι)[17] και περισσότερο απαραίτητη στους αναξίους (για να κάνουν επανεκκίνηση).[18] Στήριζοντας τους ιερείς, στήριζουμε και ευεργετούμε ολόκληρη την Εκκλησία.[19] Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η στήριξη αυτή ορθό είναι να συντελείται σε τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η αυτοστήριξη, η αυτοποιμαντική, το δεύτερο, η στήριξη από την Διοικούσα Εκκλησία (σε Συνοδικό και τοπικό επίπεδο) και το τρίτο, η στήριξη από τους λαϊκούς.

Κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής θητείας ακούγαμε συνέχεια: «αν θες να κάνεις μια δουλειά, κάνε την μόνος σου». Δεν μπορούμε να τα περιμένουμε όλα από τους άλλους. Ο κάθε ιερέας είναι υπεύθυνος να στηρίξει ο ίδιος, ποιμαντικά και ψυχολογικά, τον εαυτό του και την οικογένειά του. Όλα ξεκινούν από εμάς και μετά ακολουθούν οι άλλοι. Η αυτοστήριξη, η αυτοποιμαντική, ξεκινάει με τον προσωπικό πνευματικό αγώνα του ιερωμένου. Ο λόγος του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου θα είναι πάντα διαχρονικός: «Για να φωτίσουμε, πρέπει να φωτισθούμε. Για να αγιάσουμε, πρέπει να αγιασθούμε».[20] Αλλιώς κι' εμείς θα αποτύχουμε στην ποιμαντική μας προσπάθεια και συγχρόνως θα βλάψουμε τον ποιμνιό μας και την οικογένειά μας.[21]

Απαραίτητη για την αυτοποιμαντική και τον προσωπικό αγιασμό είναι η ανάγνωση της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας. Υπάρχουν ιερείς που δεν έχουν μελετήσει ποτέ την Αγία Γραφή. Επίσης η συμμετοχή στο ιερό Μυστήριο της Μετανοίας και Εξομολογήσεως αγιάζει τον ιερέα και τον αγιασμό αυτό, μπορεί να τον μεταδώσει στην οικογένειά του και στο ποίμνιο.[22]

Δυστυχώς είναι διαπιστωμένο, ότι πολλοί ιερείς δεν εξομολογούνται!!![23] Στερούνται έτσι τη χάρη του θεοϊδρυτού αυτού μυστηρίου, ενώ συγχρόνως απωθούν τις ενοχές τους στο ασυνείδητο, το οποίο στη συνέχεια παίρνει το αίμα του πίσω, αφού σύμφωνα με τον διάσημο ψυχίατρο-ψυχοθεραπευτή Καρλ Γιουνγκ, «κάθε απωθούμενο εκδικείται». Οι ανεξομολόγητες και απωθημένες στο ασυνείδητο αμαρτίες και ενοχές, όχι μόνο δεν σβήνονται, αλλά αποκτούν ανεξαρτησία και αυτονομία στον χώρο του ασυνείδητου και κυριαρχούν στην προσωπικότητα του ιερέα, χωρίς να το αντιλαμβάνεται. Αυτή η κυριαρχία των απωθημένων ενοχών εκφράζεται με επιθετικότητα και νευρωτική συμπεριφορά προς τον απέναντι.[24]

Έτσι εξηγείται η επιθετική στάση πολλών ιερέων απέναντι στην πρεσβυτέρα, στα παιδιά τους και στους ενορίτες. Φέρονται τυραννικά και αλαζονικά, ενώ φτάνουν και στο ντροπιαστικό φαινόμενο, να είναι υπαίτιοι ενδοοικογενειακής βίας, με μεγαλύτερα θύματα, ασφαλώς τα παιδιά (οι πνευματικοί ζουν τέτοια δράματα στο ιερό εξομολογητήριο). Αυτό αποδεικνύει ότι αυτοί οι ιερείς ή δεν εξομολογούνται ποτέ ή αν εξομολογούνται, παραδέχονται ή ομολογούν τις αμαρτίες τους, αλλά συγχρόνως φροντίζουν να απωθούν, να αρνούνται δηλαδή την προσωπική τους ευθύνη για τις αμαρτίες αυτές. Μονίμως φταίει κάποιος άλλος και ποτέ αυτοί. Αν υπήρχε ειλικρινή εξομολόγηση, θα είχαν προληφθεί πολλές εκτροπές στο αρχικό τους στάδιο. Η αποδοχή της προσωπικής ενοχής και η ομολογία της αμαρτίας ενώπιον του

πνευματικού, ταπεινώνει τον ιερέα και τότε με ευκολία πλησιάζει τον Θεό, ο οποίος αναπαύεται μόνο σε ταπεινούς ανθρώπους, γιατί είναι και ο Ίδιος ταπεινός.

Στον προσωπικό αγώνα, στην αυτοποιμαντική του ποιμένα συγκαταλέγεται οπωσδήποτε και ο αγώνας του για να μορφωθεί. Επειδή σίγουρα στο ποιμαντικό του έργο, εκτός από θεολογικά ερωτήματα, θα κληθεί να αντιμετωπίσει και φιλοσοφικά, ηθικά, ψυχολογικά και κοινωνικά ερωτήματα ή προβλήματα, οφείλει να είναι πάντοτε προετοιμασμένος και ετοιμόλογος διότι σε αντίθετη περίπτωση θα απογοητευθεί και θα κυριαρχήσουν στον ψυχικό του κόσμο συναισθήματα ανεπάρκειας και αποτυχίας, τα οποία σίγουρα θα μεταφέρει στο οικογενειακό του περιβάλλον. Είναι απαραίτητες οι βασικές γνώσεις ψυχολογίας, παιδαγωγικής και φιλοσοφίας.

Σημαντική είναι η βοήθεια των λογοτεχνικών κειμένων και η παρακολούθηση αξιόλογων κινηματογραφικών ταινιών και θεατρικών παραστάσεων.[25] Ο φιλομαθής ιερέας μπορεί πιο εύκολα να αντιμετωπίζει τα προσωπικά, οικογενειακά και εννοιακά του προβλήματα. Υπόδειγμα τέτοιας φιλομάθειας ήταν ο άγιος Πορφύριος, ο οποίος, παρότι είχε γραμματικές γνώσεις β' δημοτικού, εντούτοις παρακολουθούσε, ως ακροατής, μαθήματα στην Ιατρική Αθηνών (παράλληλα με τα άλλα βιβλία που μελετούσε),[26] για να μπορεί να υπηρετεί αποτελεσματικότερα τον συνάνθρωπο και ο ίδιος να αισθάνεται μία εσωτερική πληρότητα.

Στο σημείο αυτό θα ήταν παράλειψη να μην τονισθεί η μεγάλη προσφορά του Ιδρύματος Ποιμαντικής Επιμορφώσεως της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών. Υπό την προεδρία του Μακαριωτάτου Αρχιεπίσκοπου Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμου και την φωτισμένη καθοδήγηση των Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ιλίου, Αχαρνών και Πετρούπολεως κ. Αθηναγόρα και πανοσ. Αρχιμ. Θεολόγου Αλεξανδράκη (η ψυχή του Ιδρύματος), μαζί με το επιστημονικό προσωπικό, χιλιάδες κληρικά και λαϊκά στελέχη της Εκκλησίας επιμορφώνονται και την επιμόρφωση αυτή την αντιπροσφέρουν στον εαυτό τους, στις οικογένειές τους, στην κοινωνία ολόκληρη.

Άξιο λόγου είναι το πρωτοποριακό εξ αποστάσεως, διαδραστικό, επιμορφωτικό πρόγραμμα που απευθύνεται για πρώτη φορά αποκλειστικά σε πρεσβυτέρες. Το πρόγραμμα, αντικείμενο του οποίου είναι η διαχείριση προβλημάτων οικογενειακού βίου, υλοποιείται, την περίοδο αυτή, από την Ιερά Μητρόπολη Θηβών και Λεβαδείας, κατόπιν εμπνευσμένης πρωτοβουλίας του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Γεωργίου, σε συνεργασία με το Ίδρυμα Ποιμαντικής Επιμορφώσεως.[27] Σκοπός του προγράμματος είναι η γνωριμία, η ανταλλαγή εμπειριών και η συνεργασία μεταξύ των πρεσβυτερών και ευχής έργων θα είναι το πρόγραμμα να επεκταθεί σε όλες τις Μητροπόλεις της Ελλάδος.

Ας είμαστε όμως ρεαλιστές. Από μόνη της η αυτοποιμαντική και ο προσωπικός πνευματικός αγώνας δεν επαρκούν. Απαραίτητη είναι η ποιμαντική και η ψυχολογική στήριξη των ιερατικών οικογενειών από τη Θεσμική, τη Διοικούσα Εκκλησία (Ιερά Σύνοδος-τοπικός Επίσκοπος). Μία αλήθεια είναι ότι καταβάλλονται, από αρκετούς επισκόπους, φιλότιμες προσπάθειες για να στηριχθεί ο ιερέας και η οικογένειά του. Μία άλλη όμως αλήθεια είναι ότι οι προσπάθειες αυτές δεν έχουν την πρόβλεπτη μεθοδικότητα, είναι μάλλον ερασιτεχνικού επιπέδου, πολλές φορές επιφανειακές, υποτονικές και κάποιες φορές αναποτελεσματικές. Άρα το ποιμαντικό ενδιαφέρον της Διοικούσας Εκκλησίας δεν είναι ανύπαρκτο, απλά είναι ελλειμματικό.

Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, πολύ ορθά, έχει συστήσει μία σειρά επιτροπών, υποεπιτροπών και ειδικών επιτροπών που καλύπτουν μία πληθώρα θεμάτων. Ταπεινά φρονούμε ότι είναι επιβεβλημένη η δημιουργία μιας Συνοδικής Επιτροπής, η οποία θα ασχολείται αποκλειστικά με την ποιμαντική στήριξη της ιερατικής οικογένειας. Όλοι οι οργανισμοί (Ένοπλες δυνάμεις, Τράπεζες, ΔΕΚΟ), παρέχουν αρκετές διευκολύνσεις στο προσωπικό τους. Πόσο ωραίο θα είναι, να λάβει ξαφνικά ο ξεχασμένος ιερέας του οποιοδήποτε απομακρυσμένου χωριού, ένα συμβολικό δώρο από την Ιερά σύνοδο (π.χ. ένα ιερατικό ύφασμα). Τι σπουδαίο θα είναι να υπάρχει ένας εκκλησιαστικός χώρος να μπορέσει η ιερατική οικογένεια να ξεκουραστεί λίγες ημέρες το καλοκαίρι (τα αντίστοιχα ΚΑΑΥ του στρατού). Πολλά μπορούν να γίνουν, παρότι η οικονομική συγκυρία είναι εχθρική. Όταν όμως εμείς βάζουμε την προθυμία ο Θεός βάζει την προμήθεια. Ξανά εδώ γίνεται λόγος για το ίδρυμα Ποιμαντικής Επιμορφώσεως, το οποίο και στο στάδιο αυτό καλύπτει σημαντικά ποιμαντικά κενά.

Σημαντική στήριξη προσβλέπει ο ιερέας από τον Επίσκοπό του και πνευματικό του πατέρα. Ο τοπικός επίσκοπος οφείλει να είναι πατέρας και όχι διοικητής. Οφείλει να βλέπει τον κάθε ιερέα ως παιδί του (πολλές φορές άτακτο και ανυπάκουο, αλλά παιδί του) και όχι ως εισπράκτορα και διεκπεραιωτή θρησκευτικών υπηρεσιών. Προτεραιότητα του κάθε Επισκόπου επιβάλλεται να είναι ο ιερέας με την οικογένειά του και μετά όλοι οι άλλοι. Ο Επίσκοπος ασκεί την ποιμαντική του ακολουθώντας την ποιμαντική μέθοδο του Αρχιεπίσκοπου Χριστού. Η μέθοδος του Χριστού είναι προσωποκεντρική δηλαδή βλέπει τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, τον οποίο μάλιστα αναζητά στον τόπο του. Ο Χριστός διαλέγεται με τον καθένα και στο τέλος θυσιάζεται γι' αυτόν.

Ο κάθε επίσκοπος οφείλει να γνωρίζει προσωπικά τον ιερέα, την πρεσβυτέρα και τα παιδιά τους. Να επικοινωνεί και να διαλέγεται μαζί τους, στο χώρο τους. Να μαθαίνει από πρώτο χέρι τα προβλήματά τους χωρίς τους ενοχλητικούς και προβληματικούς μεσάζοντες. Μία επίσκεψη του Επισκόπου στο ιερατικό σπίτι, ένας καφές ή ένα γεύμα μαζί τους, ακόμη και ένα απλό, εγκάρδιο και ανυπόκριτο τηλεφώνημα, παρέχουν σημαντική ποιμαντική και ψυχολογική στήριξη στην ιερατική οικογένεια. Μπορεί να προλάβει πολλά οικογενειακά ιερατικά δράματα, γιατί η οικογένεια του ιερέα ή θα είναι αξιόπιστη πηγή ευλογιών ή θα είναι πηγή προβλημάτων.[28]

Όλοι στο ιερατικό σπίτι αντιλαμβάνονται ότι ο πνευματικός τους πατέρας ενδιαφέρεται για τη ζωή τους και έτσι αγωνίζονται με περισσότερο φιλότιμο να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες και τα προβλήματα. Η ιερατική οικογένεια χαίρεται αλλά συγχρόνως χαίρεται και ο Επίσκοπος με τη χαρά που πρόσφερε. Όταν χαιρόμαστε με τη χαρά του άλλου έχουμε μεταχαρά. Η μεταχαρά έχει μεγαλύτερη διάρκεια από τη χαρά. Φανταστείτε έναν πατέρα που βλέπει το παιδί του να ανοίγει το δώρο, που μόλις του πρόσφερε. Το παιδί χαίρεται, αλλά ο πατέρας χαίρεται με τη χαρά του παιδιού του (μεταχαρά). Επομένως, σε τελική ανάλυση, ο Επίσκοπος ωφελείται περισσότερο, όταν ενδιαφέρεται έμπρακτα για την ιερατική οικογένεια, απ' ότι η ίδια η οικογένεια.

Κανένας ιερέας δεν έχει παράλογες απαιτήσεις. Απλά πράγματα χρειάζονται. Μια γιορτή τα Χριστούγεννα με διανομή δώρων για τα παιδιά των ιερέων, μία βράβευση με ένα συμβολικό δώρο για τα παιδιά των ιερέων που πέρασαν στο πανεπιστήμιο, ένα μικρό βοήθημα στους φοιτητές των ιερατικών οικογενειών, μια ολιγόημερη κατασκηνωτική περίοδος μόνο για ιερατικές οικογένειες, μία συγκέντρωση πρεσβυτερών (τακτική), μια εκδρομή για ιερατικές

οικογένειες και πολλά άλλα που μπορούν να γίνουν. Όλα αυτά αποδεικνύουν το έμπρακτο ενδιαφέρον της κάθε τοπικής Εκκλησίας για τα ιερατικά της μέλη και έχουν και ένα συμβολικό χαρακτήρα: ότι κάποιος ενδιαφέρεται και στηρίζει, αυτούς που ενδιαφέρονται και στηρίζουν.

Ένα νόμισμα έχει δύο όψεις, τα γράμματα και την κορώνα. Τα γράμματα δεν είναι το αντίθετο της κορώνας ή το αντίστροφο. Τα γράμματα είναι το συμπληρωματικό της κορώνας και το αντίστροφο. Το ίδιο συμβαίνει και στην Εκκλησία. Ο κληρικός δεν είναι το αντίθετο του λαϊκού αλλά το συμπληρωματικό του. Στο έργο του Θεού όλοι είμαστε συνεργοί και όχι ανταγωνιστές ή αντίπαλοι.[29] Ο ένας έχει την ανάγκη του άλλου. Σημαντική ποιμαντική και ψυχολογική στήριξη μπορεί να προσφέρει ένας λαϊκός προς τον ποιμένα του και την οικογένειά του. Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι πολλές φορές η στήριξη που προσφέρει ένας λαϊκός προς τον ποιμένα του, είναι ανώτερη από την αυτοποιμαντική (που μπορεί να μην υπάρχει), αλλά και από τη θεσμική στήριξη (που μπορεί να είναι ανούσια).

Με πολλούς τρόπους μπορεί ένας λαϊκός να ενδιαφερθεί για την ιερατική οικογένεια. Μπορεί να προσευχηθεί καθημερινά γι' αυτούς. Να θυμάται την ονομαστική εορτή του ιερέα, της πρεσβυτέρας, των παιδιών και να προσφέρει ένα συμβολικό δώρο ευγνωμοσύνης. Να υπενθυμίζει στον εαυτό του και στους άλλους ενορίτες ότι ποιμνιο του ιερέα αποτελεί και η οικογένειά του. Να υπενθυμίζει στην πρεσβυτέρα και στους άλλους, ότι δεν είναι διαφορετική από τις άλλες μητέρες και δεν πρέπει να κρίνεται αυστηρά ή να αντιμετωπίζεται με οίκτο (την καημένη).[30] Ποτέ να μη μιλάει αρνητικά για τον ιερέα σε άλλους αλλά να το κάνει κατευθείαν στον ίδιο, αν έχει παράπονα. Να μην τον συγκρίνει με άλλους ιερείς αφού κάθε άνθρωπος έχει τα δικά του ξεχωριστά χαρίσματα. Να σέβεται το γεγονός, ότι ο ιερέας δεν μπορεί να μιλήσει για θέματα που του έχουν εμπιστευθεί. Να δείχνει κατανόηση, όταν ο ιερέας δεν έχει λύση για το πρόβλημά του, αφού ιερέας δεν σημαίνει σούπερ ιερέας.

Ένας λαϊκός μπορεί να ενθαρρύνει τον ιερέα να συνεχίσει τις σπουδές του, να πάει διακοπές με την οικογένειά του, να έχει κοινωνικές οικογενειακές επαφές με άλλες οικογένειες, να μην παραμελεί την υγεία του, να έχει κάποιο δημιουργικό χόμπι και άλλα «ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς».

Με την ποιμαντική στήριξη των ιερέων και των οικογενειών τους, πολλά θλιβερά ιερατικά ναυάγια θα εκλείψουν και θα βλέπουμε ιερείς, πρεσβυτέρες και παιδιά χαρούμενους και ευτυχισμένους, που θα σκορπίζουν παντού ευλογίες. Τέτοιες οικογένειες θα ποιμαίνουν μόνο με την παρουσία τους, αφού η ποιμαντική τους θα ομοιάζει με την ποιμαντική των αγίων. Η ποιμαντική των αγίων έχει οχτώ σκαλοπάτια. Οι άγιοι αγαπούσαν τον αμαρτωλό και μισούσαν την αμαρτία, δεν κατέκριναν, δεν αποστρέφονταν κανένα, συνέπασχαν, συμβούλευαν, παρηγορούσαν, θεράπευαν, έπρατταν τα πάντα για τη σωτηρία του πλησίον.[31] Τέτοια ποιμαντική διακονία χρειαζόμαστε προς δόξα του αληθινού Θεού και προς ωφέλεια του συνανθρώπου.

Από το ιστολόγιο: <http://anastasiosk.blogspot.com/>

[1] Γρηγόριος ο Θεολόγος, Λόγος Β΄ Ἀπολογητικός τῆς εἰς τόν Πόντον φυγῆς, PG 35, 408-516.

[2] Ἰωάννης ο Χρυσόστομος, Περί Ἱερωσύνης λόγοι ΣΤ΄, PG 48, 623-692.

[3] Πραξ. 20, 28-31 «προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος... διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμεν μετὰ δακρύων νουθετῶν ἓνα ἕκαστον».

[4] Ἀλέξανδρος Σταυρόπουλος, *Επιστήμη καὶ Τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, εκδ. Ἀρμός, Αθήνα 1997, σ.58 κ.ε.

[5] Ἰωάννης ο Χρυσόστομος, Ὁμιλία εἰς τὸ κατά Ματθαῖον ΚΒ΄, ΕΠΕ, τ. 10ος, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 122 «...οἷς ἦν ὁ Ἰουδας, καὶ γὰρ καὶ οὗτος πονηρὸς ὢν, χάρισμα εἶχε».

[6] Αποκ. 3,1 «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ».

[7] ὁ.π., 3,14-16 «Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ· οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός· ὄφελον ψυχρὸς ἢ ἡ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ζεστός οὔτε ψυχρὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου».

[8] Γρηγόριος ο Θεολόγος, Λόγος Β΄ Ἀπολογητικός τῆς εἰς τόν Πόντον φυγῆς, PG 35, 416 «πρὶν ἄξιοι γενέσθαι προσιέναι τοῖς ἱεροῖς μεταποιοῦνται τοῦ βήματος, θλίβονταί τε καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ὡσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδέ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ἀρχὴν ἀνεξέταστον».

[9] Ἰωάννης Μενούσης, *Κοσμά του Αιτωλοῦ Διδαχῆς καὶ Βιογραφία*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004, σ. 128.

[10] Μιχαήλ Γ. Τρίτος, *Κοσμάς ο Αιτωλός-Ο Φωτιστής του Γένους, ο Προφήτης*, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2009, σ. 73.

[11] Σοφοκλῆς Δημητρακόπουλος, *Ο ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως-Ιστορικὴ Βιογραφία βασισμένη σε Αὐθεντικὲς Πηγές*, Αθήνα 1998, χ.ε., σ. 91.

[12] Nancy Mc Williams, *Ψυχαναλυτικὴ Διάγνωση-Αναθεωρημένη ἐκδοση*, μτφρ. Α. Καραμπέτσου καὶ Τ. Αναγνωστοπούλου, εκδ. ΙΨΥ, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 389.

[13] Ρωμ. 10, 2.

[14] Τραγικές αλλά αληθινές είναι οι διαπιστώσεις, που με πόνο ψυχής και αγωνία παρουσίασε ο, κατά πάντα σεβαστός και άξιος κληρικός, ιατρός και πανεπιστημιακός δάσκαλος, π. Βασίλειος Θερμός.

Βλ. http://anastasiosk.blogspot.com/2020/12/blog-post_93.html

[15] Ο ποιμένας είναι επιρρεπής στο φαινόμενο της εξουθένωσης (burnout), εξαιτίας των απαιτήσεων του ποιμαντικού έργου. Περισσότερα για στο θέμα στο κατατοπιστικό άρθρο του Σεβ. Μητροπολίτου Ιλίου, Αχαρνών και Πετρουπόλεως κ. Αθηναγόρα, «Το φαινόμενο της επαγγελματικής εξουθένωσης στους Λειτουργούς στον χώρο της Υγείας-Μια πνευματική διάσταση» στο Θεραπείαν Προσάγοντες-Εισαγωγή στην Ποιμαντική διακονία στον χώρο της Υγείας, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2011, σ.σ. 249-266.

[16] Mark R. McMinn et al., "Care for Pastors: Learning from Clergy and their Spouses", *Pastoral Psychology*, vol. 53, No. 6, July 2005, 563-581, εδώ 564.

[17] Αποκ. 22,11 «ὁ ἅγιος ἀγιασθήτω ἔτι».

[18] Β΄Τιμ. 1,6 «ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ».

[19] π. Βασίλειος Θερμός, Στα μονοπάτια του κόσμου-Ποιμαντικά Βήματα στο Σήμερα, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2016, σ. 458.

[20] Γρηγόριος ο Θεολόγος, Ἀπολογητικός τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς, Λόγος Β΄, PG 35, 480 «Καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθᾶραι· σοφισθῆναι, καὶ οὕτω σοφίσαι· γενέσθαι φῶς, καὶ φωτίσαι· ἐγγίσει Θεῷ, καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους· ἀγιασθῆναι, καὶ ἀγιάσαι».

[21] Ματθ. 15,14 «...τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται».

[22] Ιακ. 5, 16 «ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε...»

[23] Μητροπολίτης Αργολίδος κ. Νεκτάριος, «Τυπολογία Εξομολογουμένων και δημιουργία Εξομολογητικής Συνείδησης» στο Εξομολογητική-Το Μυστήριο της Μετανοίας στην Ποιμαντική Θεολογία, επιμ. π. Αδ. Αυγουστίδης, εκδ. ΙΠΕ, Αθήνα 20183, σ. 180.

[24] Ιωάννης Κορναράκης, Μαθήματα Εξομολογητικής, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2017, σ. 112 κ.ε.

[25] π. Βασίλειος Θερμός, «Πώς βλέπουμε το μέλλον των ιερέων;», πρακτικά ημερίδος Η Αποστολή του Ιερέως στον Σύγχρονο Κόσμο, εκδ. Εκκλησία της Ελλάδος, Αθήνα 2010, σ. 134.

[26] Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, Βίος και Λόγοι, εκδ. Ι.Μ. Χρυσοπηγής, Χανιά 20078, σ. 135.

[27] https://www.ipe.gr/wp/programma_im_thivon_22-10-2020/

[28] James W. Stuart and Mac Brunson, *The New Guidebook for Pastors*, B & H Publishing Group, USA 2007, σ. 51.

[29] Α΄ Κορ. 3, 9 «Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί».

[30] π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, *Γάμος και Οικογενειακή Ζωή*, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2015, σ.σ. 172-173.

[31] Αββά Δωροθέου, *Έργα Ασκητικά ΣΤ΄ Διδασκαλία*, εκδ. Ετοιμασία, Καρέας 2000, σ. 198.